

Melitta SZATHMARY
(coord.)

Melitta SZATHMARY

(coord.)

BEYOND LANGUAGE

LUCRĂRILE SIMPOZIONULUI NAȚIONAL STUDENȚESC

EDIȚIA II

CRAIOVA, 4 mai 2018

EDITURA UNIVERSITARIA

Craiova, 2021

ISSN 2601 - 6257

ISSN-L 2601 - 6257

PREAMBUL

Activitate extracurriculară, *Sesiunea anuală de referate și comunicări științifice studențești* a Facultății de Litere a pornit de la ideea de a încuraja activitatea de cercetare științifică a studenților și a masteranzilor din domeniile: Filologie, Studii culturale, Științe ale comunicării, Științe ale educației. Astfel, se creează un bun prilej de a-și forma, dezvolta și îmbunătăți abilitățile de cercetare științifică și pe cele de comunicare a rezultatelor obținute, într-un cadru nonformal, într-un dialog și într-un schimb de idei tinere și novatoare cu colegii lor din alte centre universitare. Este, de asemenea, o ocazie de intensificare și extindere a relațiilor de colaborare ale Facultății de Litere din Craiova cu alte universități din țară.

A doua ediție a deja cunoscutului Simpozion național studențesc *Beyond Language* s-a desfășurat în ziua de **4 mai 2018**, cu următoarele secțiuni:

- studii literare
- studii de lingvistică
- studii culturale
- științe ale comunicării (comunicare și relații publice, jurnalism)
- științe ale educației

Au participat 50 de studenți și masteranzi de la universități din București, Timișoara, Sibiu, Oradea, Baia Mare, Constanța, Craiova, cu lucrări susținute în limbile: română, engleză și franceză.

Comitetul științific, alcătuit din profesori tineri, conectați la problemele studențești și interesați de rezolvarea lor, selectează rezumatele, citește și analizează forma extinsă și pe cea finală a comunicărilor ce urmează a fi publicate, moderează împreună cu un student sau masterand lucrările secțiunilor și jurizează.

Studii de lingvistică:

Lect. univ. dr. Andreea BRATU, Lect. univ. dr. Ovidiu DRĂGHICI, Lect. univ. dr. Marinella COMAN

Studii literare:

Lect. univ. dr. Elena BUTOESCU , Lect. univ. dr. Gabriela GHEORGHIȘOR,
Lect. univ. dr. Gabriel NEDELEA, Lect. univ. dr. Valentina RĂDULESCU

Studii culturale:

Lect. univ. dr. Elena BUTOESCU , Lect. univ. dr. Gabriela GHEORGHIȘOR
Lect. univ. dr. Gabriel NEDELEA

Științe ale educației:

Lector univ.dr. Aida Stoian

Științe ale comunicării:

Lect. univ. dr. Vlad DAVIAN

Comitetul de organizare, studenți și masteranzi, contribuie la buna desfășurare a simpozionului, asigurând logistica necesară.

Std. Irina BÎRSĂNESCU, std. Denisa BERELE, std. Valentina-Mihaela-Lisset CATRINA, std. Castelia DIACONU, std. Mădălina-Elena GOGLEA, std. Marinela-Bianca TROANCĂ, masterand Mădălina BREAZU.

Volumul de față reunește comunicările premiate. Acestea au fost trimise ulterior *in extenso*, conform normelor științifice și celor de tehnoredactare în vigoare, beneficiind de lectura atentă, de observațiile și de sugestiile membrilor comitetului științific.

Și cu acest prilej mulțumirile mele se îndreaptă către

- Doamna Decan, conf.dr. Anamaria Preda, și doamna Prodecan, conf.dr. Mihaela Popescu, pentru susținerea și sprijinul acordate.
- Doamna Prodecan al Facultății de Litere din București, conf.univ.dr. Cristina Bogdan, coordonator al colocviilor studențești *Best Letters Colloquia*, pentru inițiere, încurajare și colaborare.
- Colegii mei din Comitetul științific, pentru motivarea / cooptarea / coordonarea studenților, lectura lucrărilor, moderarea secțiunilor etc., pentru implicare și dăruire.
- Studenții din Comitetul de organizare, pentru sugestii și ajutor.

- Studenta Irina Bârsănescu, pentru sugestii legate de organizare, pentru afișul și logo-ul simpozionului, pentru diplome, ecusoane și coperta acestui volum.
- Toți studenții participanți, pentru interesul științific și pentru calitatea comunicărilor.
- Editura Universitaria (domnul Director Sorin Tudor, doamna Denisa Barbu, domnul Pompiliu Demetrescu), pentru ajutor și promptitudine.

Coordonator,
Lector univ.dr. Melitta Szathmary

SIMȚURI ȘI DETERMINĂRI: PIESELE LUI MAETERLINCK

Ionela-Daniela DAVID-BOLINTIȘ

Facultatea de Litere
Universitatea din București

Abstract: (*Senses and determination: the works of Maeterlinck*)

In the works of Maeterlinck there is a perfect overlap between the inner space and the outer space, and his characters support this exact match. Certain objects become symbols and their deciphering provides an interesting perspective of interpretation.

Keywords: *sense, symbol, noise, old, unknown*

„Exterioarele, acele <<în afara>> cuvântului, se topesc înlăuntrul lui”
(Bachelard 2005: 241).

Când delimitarea dintre spații, interior și exterior, nu se face radical și când lasă să se întrevadă nu doar similitudini între acestea, ci chiar o suprapunere a lor, etapa următoare este analizarea nivelului la care se găsesc aceste coincidențe și al rolului acestora: ce vor ele să transmită? În trei dintre piesele lui Maurice Maeterlinck se pot identifica și urmări aceste raporturi.

Interior, Oaspetele nepoftit și Orbii, opere a căror traducere este inclusă în *Ciclul morții*, atrag atenția prin felul în care este prezentată structura interioară a personajelor, dar, mai ales, prin cadrul în care ele sunt plasate, care este în perfectă concordanță cu starea lor. Mai mult decât atât,

anumite personaje sunt fie depozitate de o însușire fizică (personaje oarbe), fie sunt plasate în senectute, fie au fost distribuite în roluri mute.

Piesa *Interior* expune personajele într-o casă dintr-o grădină veche, „ale cărei trei ferestre din parter sunt luminate” (Maeterlinck 1923 a: 9). Această poziționare a personajelor nu ar atrage atenția dacă ele nu ar fi unele care, pe parcursul piesei, nu ar avea nicio intervenție. Li se observă doar mișcările, care vor fi puse în cuvinte de alte personaje, de un bătrân și de un străin, situate în exteriorul casei.

Bătrânul, străinul și necunoscutul

Bătrânul este un personaj ghidat de înțelepciune – observată din replicile sale – este descris de ea, trecând cu ușurință drept omul care are cunoștința absolută a tuturor lucrurilor. Este văzut chiar din perspectiva omului care cunoaște reacțiile pe care personajele urmează să le aibă, fiindcă el le știa, într-un fel sau în altul, trecutul. Este, prin urmare, bătrânul ajuns la înțelepciunea deplină, căci „a fi bătrân înseamnă a exista dinainte de nașterea lumii, ca și după ce ea nu va mai fi” (Jean Chevalier 2009: 138). El este cel care îl sfătuiește pe însoțitorul său, străinul, să meargă împreună să vestească moartea unui personaj, căci, fiind mai mulți cei care vorbesc, „nenorocirea se pierde în amănunte” (Maeterlinck 1923 a: 12).

Străinul este personajul care, în primele două piese, este prezent în momentul survenirii morții, ceea ce face din el un liant între personaj și momentul morții, bineînțeles, având în vedere multiplele accepții pe care le poate primi termenul *moarte*. Mergând la același dicționar menționat, aflăm că „străinul mai poate să reprezinte, pe calea identificării personale, și acea parte rătăcitoare și neasimilată din noi” (Jean Chevalier 2009: 840). Prin urmare, inexistența simbolizată, în aceste piese, prin deces reprezintă o

formă particulară de identificare cu sinele, cu un interior pierdut, căutat continuu și observat doar de anumite personaje (așa cum este bătrânul orb din *Oaspetele nepoftit*, care are în permanență impresia că alături de membrii familiei, în casă, în jurul mesei, se mai află și altcineva, deși nu este precizat că acest *altcineva* înseamnă un străin, ci este doar o entitate irecognoscibilă și tăcută).

În această a doua piesă, singura referință care conține termenul *străin* este făcută de unchi, cel care îi asociază acestui personaj absent boala: „Odată ce boala a intrat într-o casă, poți spune c-a pătruns un străin în familie” (Maeterlinck 1923 c: 37). De precizat este că această replică vine în contextul discuției despre suferința fizică a unei mame, produsă de nașterea copilului său. Apare totuși o referință la un *necunoscut* care sperie căinii, care tulbură liniștea din jurul casei. Mai mult decât atât, sunt identificate câteva elemente din exterior care își schimbă înfățișarea sau starea ca răspuns la apariția acestui necunoscut, care nu va deveni nicio clipă cunoscut, pe tot parcursul piesei. În timp ce personajele devin suspicioase și agitate, „adie vântul în grădină” (Maeterlinck 1923 c: 46), „trandafirii se scutură” (Maeterlinck 1923 c: 46), iar „lampa nu arde bine” (Maeterlinck 1923 c: 46). Lampa capătă ea însăși un rol preferențial, devenind un soi de personaj obiectual pasiv, martor la tot ceea ce se întâmplă în interior.

În piesa *Interior*, străinul este un personaj-însoțitor, martor, alături de bătrân, la desfășurarea acțiunii. Este entitatea căruia bătrânul i se confesează, cu care își împarte impresiile și deducțiile. Totuși, scena finală îi aparține. Având ultimul cuvânt de spus: „Copilul nu s-a deșteptat” (Maeterlinck 1923 a: 32), el lasă să se întrevadă o deschisă perspectivă a interpretării, care îl poate plasa pe copil sub semnul liniștii radicale, a somnului, a morții.

Entitatea necunoscută din cel de-al treilea text, *Orbii*, nu mai este numită *străin*, ci referința la ea se face cu ajutorul pronumelor nehotărâte și interogative *cineva* și *cine*. Această instanță, la fel ca și cea din *Oaspetele nepoftit*, este purtătoare de stări de neliniște și aducătoare de zbucium interior. Ea își face simțită prezența senzorial, inducând personajelor teamă și incertitudine: „cine mi-a prins mâinile?” (Maeterlinck 1923 b: 110), „îți spun că cineva mi-a atins cotul” (Maeterlinck 1923 b: 100). Prin aceste structuri, se face referire la o instanță absentă fizic, deposedată de corporalitate sau având una insesizabilă: „Mi se pare că e obrazul cuiva” (Maeterlinck 1923 b: 121).

Aceleași instanțe alterează aparenta liniște prin furnizarea în context a unor zgomote care atrag atenția și care sporesc neliniștea: „Zgomotul pașilor se apropie din nou” (Maeterlinck 1923 b: 134).

Zgomotul

Sub diversele forme pe care le ia, zgomotul devine muzica de fond a acestor piese. Fie că este vorba despre mișcări nedesluite: „se aude un zgomot ca și cum cineva ar intra în casă” (Maeterlinck 1923 c: 53), fie despre diverse sunete ale spațiului exterior (căderea frunzelor, cântecul privighetorilor), fie despre zgomotul mării sau al vântului, care capătă o semnificație specială în opere: „în clipa aceasta, vântul se stârnește în pădure, marea mugește izbindu-se deodată cu putere de malurile stâncoase din apropiere” (Maeterlinck 1923 b: 116), zgomotul devine sursa de întrerupere a tăcerii interioare a personajelor, constituind însăși concordanța care se stabilește între spațiul interior și cel exterior.

Putem include aici și importanța care i se acordă vocii. Deși nu se poate vorbi despre ea ca variantă a zgomotului, vocea este totuși elementul

care întrerupe tăcerea, căci „vorba este un fir subțire care vibrează pe imensitatea tăcerii” (Le Breton 2001: 21).

Glasurile au o particularitate a lor: „I-am auzit glasul” (Maeterlinck 1923 c: 36), ca și cum ar fi fost vorba despre un anumit glas, al unei persoane la care este de la sine înțeles că se face referire. Glasul ușor și imediat recognoscibil transmite și variații de stări sufletești ale altor personaje. În general, există numai o categorie sau un singur personaj care reușește să decodeze o informație din glas, iar acele personaje sunt cele deposezate de proprietăți senzoriale. În piesa *Oaspetele nepoftit*, simțind că i se ascund anumite evenimente, bunicul, personaj orb, recunoaște starea stranie din vocea nepoatei sale: „ți s-a schimbat vocea” (Maeterlinck 1923 c: 62).

Chiar și atunci când vocea devine șoptă, ea tot este auzită, traducându-se prin ea o profunzime a firii, o tănuire a unor evenimente: „ce credeți că nu v-aud cum de zile întregi șoptiți întruna ca și când ați fi în casa unui spânzurat” (Maeterlinck 1923 c: 71).

Tăcerea deci, prin sunete de fond, este redusă la minimum. Există, cu toate acestea, două categorii de personaje care se plasează sub tăcere radicală, reprezentate, pe de o parte, de personaje cu roluri mute (așa cum este familia din piesa *Interior*), iar, pe de altă parte, de unele care sunt plasate sub egida somnului (în general, aceste personaje sunt copii).

Aceste categorii devin doar centre ale reprezentabilului, fiind urmărite, vizualizate, însă niciodată introduse într-o formă a grăirii, semn al desprinderii de spațiul exterior.

Interioarele și exterioarele fizice din aceste piese întruchipează interiorul și exteriorul ființei, al personajelor. După cum aminteam, zgomotele exterioare traduc, de fapt, o stare de neliniște lăuntrică.. La fel,

cadrul extern în care sunt plasate personajele este în perfectă concordanță cu interioritatea lor.

În piesa *Orbii*, personajele sunt situate într-o „seculară pădure din țările nordului” (Maeterlinck 1923 b: 83), care este direct proporțională cu modul în care se înfățișează personajele: oarbe, având drept călăuză un preot, „în întunerecul nopții” (Maeterlinck 1923 b: 83).

Orbirea nu este o stare aleatoriu aleasă, ci este una care trimite la o formă de viețuire mai aproape de ființă. Nefiind mediate de imagini imediate pe care să le perceapă, personajele se lasă în voia gândurilor lor pe care le ascultă: „vederea spune prea multe lucruri dintr-odată. Ființa nu vede. Poate că se ascultă” (Bachelard 2005: 242).

Piesa *Oaspetele nepoftit* își prezintă personajele în interiorul unei camere, într-una alăturată de cea a unui bolnav, având în mijlocul lor un orb. Acest ultim personaj menționat observă prin intermediul simțurilor tot ceea ce celelalte personaje nu reușesc să deslușească. El simte iminența pericolului, simte că alături de ei este un *necunoscut* și că zgomotele și mișcările din jur au legătură cu ceea ce urmează să se întâmple. Dă o importanță deosebită exteriorului casei, de unde aude sunete precum foșnitul frunzelor sau tunetul, cărora le oferă o semnificație. El nu se depărtează niciodată de acel „acolo” (Bachelard 2005: 240) exterior, nu-și scindează ființa, nu o lasă fără o trecere către dincolo. Umbrele pe care el le vede într-o lume deja a umbrelor îi conferă o cât mai mare apropiere de exterior. Este, deci, un personaj care trăiește într-o singularitate proprie. Gaston Bachelard numește un astfel de spirit unul care „își cere unitatea” (Bachelard 2005: 245).